

Társadalmi marketing – okos versenyképesség – sokszínű autonómia

Dinya László, Klausmann-Dinya Anikó

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

DOI: 10.15170/MM.2023.57.KSZ.03.03

A TANULMÁNY CÉLJA

Az okos (fenntartható) versenyképesség a gazdasági – társadalmi – technikai fejlődés komplex kihívásaira adott, és a lokális feltételekkel összhangban levő válaszokat jelenti. Ebben egyre fontosabb szerepet játszik a különféle formájú és szintű autonómiák egymást átfedő, egymásra épülő, bonyolult rendszere. Az egyéni és kollektív autonómiák kívánatos erősítéséhez intenzív társadalmi marketing szükséges, amelynek kiindulópontja a meglévő döntési és cselekvési autonómiák aktuális helyzetének korrekt diagnózisa. Ezt a diagnózist kívántuk elvégezni és értékelni az EU-tagországok, és ezen belül Magyarország esetében.

ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

Az elemzéshez elvileg rendelkezésre állnak jól használható nemzetközi adatbázisok (értékrend, versenyképesség, autonómiák stb.). De ezek a komplex kérdés egynéhány dimenziójára fókuszálnak, így a kutatás feladata volt a szekunder adatbázisok szelektív kombinációjával komplex primer adatbázis kialakítása, majd annak megfelelő statisztikai eljárások (regresszió-, faktor- és klaszteranalízis) bevonásával történő feldolgozása.

LEGFONTOSABB EREDMÉNYEK

Megállapítottuk, hogy az EU-27 tagország mezőnyén belül szignifikáns összefüggés van a Hofstede-értékvizsgálatok több dimenziója, valamint az egyes országok globális fenntartható versenyképességi indexének (GSCI) nagysága között. Ugyancsak megállapítottuk, hogy az EU mezőnyében négy jól elkülöníthető versenyképességi klaszter található, amelyen belül Magyarország a legalacsonyabb versenyképességű csoportban helyezkedik el. Ennek okai a társadalmi és a humán tőke, valamint a kormányzati teljesítmény és a tőkehatékonyság igen alacsony színvonala.

GYAKORLATI JAVASLATOK

Miután az EU-tagországokra fókuszáló nemzetközi összehasonlító elemzésben egyértelműen Magyarország jelentős versenyképességi hátrány, ennek okait tudatosítani intenzív társadalmi marketingre van szükség. „Okos” versenyképességen alapuló tudás gazdaság kiépítéséhez a jelenleginél jóval magasabb színvonalú társadalmi autonómia, tőkehatékonyság, és ezzel szoros összefüggésben kormányzati teljesítmény szükséges. Továbbá halaszthatatlan feladat a humántőke radikális fejlesztése, ami az oktatás-képzés és az egészségügy színvonalával jelentős emelést igényli.

Kulcsszavak: társadalmi marketing, autonómiák, okos versenyképesség

BEVEZETÉS INTRODUCTION

A versenyképesség fogalma a 21. században már jóval sokszínűbb és átfogóbb, mint évtizedekkel korábban volt. Kutatások igazolták, hogy a különböző szintű (makro-, mezo-, mikro-, sőt egyéni szintű) versenyképességeket egységes rendszerben célszerű értelmezni, és menedzselni. Ezúttal kutatásunk fókuszában nem az egyéni, hanem a közösségi szintű versenyképesség áll, amelynek kapcsán egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy versenyképes (tudás) gazdaság egyre kevésbé létezhet versenyképes (tudás)társadalom és környezeti fenntarthatóság nélkül. Megjelent tehát az igény (elvárás) a fenntartható, sőt az ún. „okos” versenyképességet megalapozó „okos” fejlődésre (smart development) (Adamik & Sikora-Fernandez 2021, Solability 2021). És ennek kapcsán egyértelműen tudatosult a társadalmi marketing növekvő szerepe (Piskóti 2012).

Emiatt pedig a „verseny” már egyre inkább azt jelenti, hogy melyik szereplő milyen gyorsan, hatékonyan és kreatív módon képes megtalálni a paradigmaváltást a klasszikus verseny helyett az okos fejlődésre fókuszálva. Legegyértelműbben talán a Világgazdasági Fórum (WEF) „agytrösztje” fogalmazza meg ezt: „A nem versenyképes fenntarthatóság nem fenntartható, a nem fenntartható versenyképesség nem versenyképes.” (Solability 2021, 2.)

Hosszú ideje foglalkozunk különféle szintű fejlesztési projektekkel, amelyek kapcsán egy adott ponton mindig szembesülünk az autonómia szükségességének kérdésével. Konkrét projektek (szituációk, problémák) esetén ez nem pusztán elméleti, hanem kifejezetten gyakorlati kérdés. Amelyre elméletileg is megalapozott, és a gyakorlatban jól használható válaszokat kell adnia a szakértőknek.

Eddigi tanácsadói és/vagy projektvezetői munkáink sokféle területhez kapcsolódtak:

- *Társadalmi innovációk:* hazai és nemzetközi projektek során igazoltuk, hogy pusztán a technikai és gazdasági innovációkra alapozott növekedés tévút, ha elmaradnak (vagy késnek) a hozzájuk kapcsolódó társadalmi innovációk. (Dinya 1999, Dinya - Klausmann-Dinya 2020)

- *Nemzetközi fenntarthatósági projektek:* több, fenntartható fejlődést célzó EU-program nemzetközi konzorciumi résztvevőjeként mi is alátámasztottuk, hogy a fenntartható gazdaság megvalósítása fenntartható és autonóm társadalom, valamint természeti környezet nélkül utópia.

- *Ágazati fejlesztési koncepciók kidolgozása, megvalósítása:* szakmai civil szervezetek vezetőjeként közreműködtünk a korszerű hazai felsőoktatás

jogi megalapozásában. Ezzel összefüggésben dolgoztunk az egységes európai felsőoktatási rendszer megalapozásán az Európai Felsőoktatási Szövetség (EURASHE) alelnökeként.

- *Regionális és kistérségfejlesztési programok:* értékes tapasztalatokkal szolgált többek között a „Heves megye területfejlesztési koncepciójának megalapozása” projektben (Dinya 2007, Dinya - Klausmann-Dinya 2014).

- *Településfejlesztési koncepciók:* a térségfejlesztés alapjául szolgáló modellünk tapasztalataink szerint jól alkalmazható települési szinten is.

- *Szervezetfejlesztések:* számos üzleti és non-business (civil, illetve közszolgáltató) szervezet stratégiai fejlesztésében tanácsadóként közreműködve tapasztaltuk, hogy a szervezeti autonómiával, annak külső és belső korlátaival kapcsolatban milyen menedzseri kihívások jelentkeznek. (Klausmann-Dinya - Dinya 2021)

- *Humán erőforrás és egyéni szintű menedzseri kompetenciafejlesztések:* fejlesztő trénerként (coaching) számos csapat- és egyéni fejlesztő programot valósítottunk (és valósítunk) meg folyamatosan. Amelyek során már egyértelmű tapasztalatunk, hogy az egyéni autonómia fejlesztése, valamint a kollektív autonómia fontosságának tudatosítása mind a privát, mind a munkahelyi döntések során az egyik legfontosabb feladat. (Klausmann-Dinya - Dinya 2023)

A tapasztalatok időnkénti értékelése során egyértelművé vált, hogy csak ott lehetnek sikeresek a projektek, ahol az érintett közösségek kezdeményezői és a közösségi megvalósítás játssza a főszerepet. Ez pedig direkt módon feltételezi a különféle szintű, egymást kiegészítő autonómiák megfelelő színvonalát. Ennek ismeretében határoztuk el, hogy jövőbeni projektjeink érdekében is készítünk egy diagnózist arról, milyen a helyzet e téren Magyarországon.

ANYAG ÉS MÓDSZER LITERATURE AND METHODOLOGY

Különféle szintű fejlesztési feladatok megoldásakor kezdő lépésként szükségszerűen felvetődik a döntési és cselekvési mozgáster tisztázása: az érintetteknek mekkora az autonómiája (szabadsága) a racionális döntések (választások) meghozatalában, és annak megvalósításában? Vagy fordítva: milyen mértékű és típusú korlátok szűkítik le ezt a mozgásteret, gátolják őket ebben? Konkrét projektek (szituációk, problémák) esetén ez nem pusztán elméleti, hanem kifejezetten gyakorlati kérdés. A közvéleményben (pláne a politikai közbeszédben)

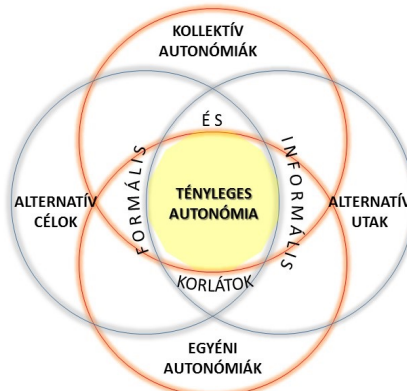
az autonómia, a szuverenitás, a függetlenség és még számos kifejezés rokon fogalmakként jelennek meg, jóllehet eltérő jelentéssel bírnak.

Az *autonómia* egy csoport vagy egyén meghatározott mértékű szabadságát és önrendelkezését jelenti. (Moraes & Wigell 2022) A *szuverenitás* fogalma ugyanakkor egy politikai entitás kapcsán (például egy nemzetállam esetében) az azt irányító hatalom önállóságát jelenti. (Bihari 2014) A *függetlenség* azt az állapotot jelenti, amikor sem-

milyen módon nem függünk külső entitástól, vagy nem vagyunk alávetve annak. (Kántor 2014)

Összefoglalva tehát az *autonómia* adott korlátok közötti önrendelkezést, a *szuverenitás* egy politikai entitáson belüli legfelsőbb hatalmat jelenti, a *függetlenség* pedig azt, hogy egy adott szereplő nincs alávetve egy másik entitásnak. A következőkben kifejezetten az autonómiával foglalkozunk, amelynek fő fajtáit az 1. ábra szerint különböztetjük meg.

1. ábra: Az autonómia fő fajtái
Figure 1. Main types of autonomy

Forrás: saját szerkesztés Moraes & Wigell 2022 alapján

Az eredeti osztályozást saját tapasztalataink nyomán jelentősen kiegészítettük a következőkkel:

- A gyakorlatban az autonómia négy formája egymással *részbeni átfedéssel* jelenik meg, és a valós mozgáster a négy halmaz (négyféle mozgáster) ennek a függvénye.
- A mozgásternek *külső és belső korlátai* határozzák meg mind a négy mozgáster valós méretét az egyéni és a kollektív autonómiánál egyaránt. Elvileg bármelyik lehet üres halmaz is.
- A *korlátok* pedig lehetnek *formálisak* (jogszabályi) és *informálisak* (értékrend, tájékozottság). A társadalomban és gazdaságban a kétféle korlát együtt jelenik meg és együtt érvényesül, összefüggésben azzal is, hogy döntéseinkben mindig keveredik a ráció és az emóció.

A fentiek figyelembevételével elemezzük a továbbiakban az egyéni, illetve a helyi szinten szükséges autonómiák helyzetét. A nemzeti kultúrák összehasonlító vizsgálatának klasszikusa, Geert Hofstede is lényegében az individuális értékrendekből kiindulva jutott el a szervezeti, illetve nemzeti kultúrák tipizálásáig, és végül a globális értékrendi

térképek kidolgozásáig. (Hofstede 2022) Eredetileg azokra a menedzsmet kihívásokra kereste a válaszokat, amelyekkel a multikulturális cégek vezetői szembesültek a napi működtetés során (crosscultural management). Ma már mintegy 140 országban, háromévente, reprezentatív kérdőíves mintavétellel végzik el a felmérést. Idővel ez kapcsolódott az országok versenyképességének méréséhez is, amelyet ma már globálisan és lokálisan is elemeznek. (SolAbility 2022) Mert a tudás gazdaságban meg tudástársadalomban az entitások versenyképességének elválaszthatatlan része a társadalom, ezen belül pedig a nemzeti kultúra (értékrend) versenyképességet támogató, vagy akadályozó jellegének feltárása is. A lényeg tehát, hogy az egyéni szintű értékrendek (kultúrák) összessége reprezentál egy kollektív értékrendet, az pedig szoros kapcsolatban van az adott közösség versenyképességével.

Ennek értelmezéséhez rövid magyarázat szükséges mind a hat alapértékhez, meg ahhoz is, mit értünk okos versenyképesség alatt:

- „*Hatalmi távolság*”: magasabb pontérték esetén az adott társadalom tudomásul veszi (elfo-

gadja) az egyenlőtlenségeket, alacsonyabb értékűnél inkább egyenlőségpárti.

- „*Individualizmus*”: ahol ez a pontszám magas, önző (énközpontú) a társadalom, míg az alacsonyabb pontérték a kollektivistá (mi-központú) társadalom jellemzője.

- „*Győzelmi kényszer*”: ahol magasabb ennek értéke, az a társadalom versengésre szocializált. Ennek problémája, hogy a „győztes/vesztes” („macsó”) hozzáállás eredménye egyre bonyolultabb világunkban könnyen a „vesztes/vesztes” kimenet lehet.

- „*Kockázatkerülés*”: azok a társadalmak, ahol ennek magasabb az értéke, ott jobban tartanak a változásoktól. Sajnálatos módon az innovációktól is, mert kockázatokkal jár.

- „*Hosszútáv orientáció*”: ahol ennek pontszáma alacsonyabb, az a társadalom kevésbé jövőorientált, inkább a hagyományos értékekre fókuszál.

- „*Autonómiaigény*”: a problémák önálló megoldásának fontossága. Ahol ez alacsonyabb mértékű, ott a paternalizmust (a felülről várt megoldásokat) inkább preferálják.

Okos versenyképesség (pontosabban: Globális Fenntartható Versenyképességi Index, GSCI) alatt pedig azt értjük, hogy (több mint 190 egyedi mutató összképe alapján) mekkora egy ország gazdasági, társadalmi és környezeti követelményeket egyaránt kielégítő versenyképességi potenciálja. (SolAbility 2022) A GDP csak egyike a számos gazdasági mutatónak, és a kormányzás színvonalát, a humán és társadalmi tőkét jellemző mutatók sokasága is fontos szerepet játszik. Ezeket összesen 6 pillérbe sorolják, a teljesség igénye nélkül felsorolva ezekhez kapcsolódó néhány mutatót:

- *Természeti tőke*: agrárium, biodiverzitás, erőforrásokkal ellátottság, szennyezettség.

- *Forrásintenzitás*: energia-, víz- és nyersanyagfelhasználás GDP-arányos hatékonysága.

- *Humántőke*: oktatás-képzés, kutatás-fejlesztés-innováció, high-tech vállalkozások.

- *Társadalmi tőke*: egészségügy, polarizáció-ésélyegyenlőség, közbiztonság, autonómia, elégedettség.

- *Gazdasági tőke*: gazdasági mutatók, pénzpiacok, versenygazdaság, üzleti környezet.

- *Kormányzati színvonal*: infrastruktúra, korrupció hiánya, pénzügyi stabilitás, közszolgáltatások, jogbiztonság.

Mivel vizsgáljuk az autonómia és a versenyképesség összefüggését is, a helyi szintű kollektív autonómiák színvonalához adatbázis szükséges. Elemzésünk alapjául ezúttal az EU által 2015-től végzett felmérések adatbázisa és terminológiája szolgált, a Local Autonomy Index (LAI), amely

évente képet ad 57 OECD-tagországból a helyi autonómiák alakulását (Ladner *et al.* 2021). Fontos ebben a megközelítésben, hogy a helyi autonómia nemcsak jogi, hanem számos más típusú autonómia függvénye is:

- *Jogi autonómia*: az állami szervezeten belül az önkormányzatoknak adott jogi mozgáster.

- *Szervezeti autonómia*: a helyi hatóságok döntési mozgásterét közgazdaságuk kiépítése kapcsán.

- *Politikai beleszólás*: feladatkörök ténylegesen önkormányzati beleszólással és általános hatáskörrel.

- *Érdekvérvényesítési képesség*: az önkormányzatok befolyása a magasabb szintű politikai döntésekre.

- *Állami beavatkozással szembeni védelem*: az önkormányzatok milyen mértékben alárendeltek a magasabb szintű állami irányításnak.

- *Pénzügyi autonómia*: fiskális és hitelfelvételi autonómia, pénzügyi önrendelkezés.

- *Szakpolitikai autonómia*: saját források és/vagy alkalmazottak révén ellátható funkciók, szolgáltatások és feladatok köre.

Mindezt összegezve kutatási modellünket a 2. ábrán foglaljuk össze.

Eszerint kutatási módszertanunk elemei:

- A szekunder adatbázisokból (nemzeti kultúrák, globális fenntartható versenyképességi index, helyi autonómiák) az EU 27 tagországot jellemző adatok kigyűjtése.

- Az így generált adatbázis rendszerezése, statisztikai elemzésre alkalmassá tétele.

- Változatos statisztikai elemzések elvégzése (egyszerű statisztikai számítások, regresszió-, faktor- és klaszterelemzések, grafikus megjelenítések).

A KUTATÁS EREDMÉNYEI RESULTS OF THE RESEARCH

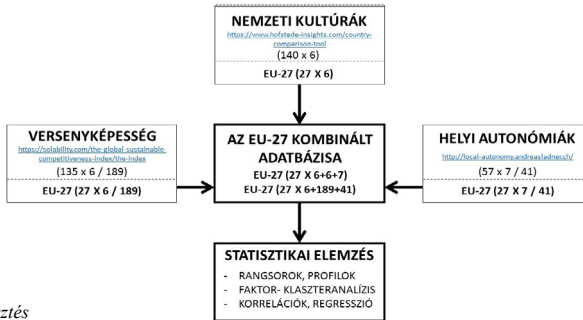
Először megvizsgáltuk, hogy Magyarország a GSCI mutató 2022 évi értékei alapján milyen pozícióban van saját mezőnyében, az EU-n belül (3. ábra). Ebből látható, hogy a GSCI 6 pillére (azaz a hozzájuk tartozó 190 egyedi mutató) összesített eredménye alapján a TOP 3 helyet Svédország, Finnország és Dánia foglalja el. Magyarország az utolsó három helyezett között található, megelőzve Bulgáriát és Ciprust. Hogy ez nem véletlen, azt alátámasztja az előző években elfoglalt helyünk: 2012-ben 26-dik, 2017-ben 24-dik (ötévenkénti adat, mutatva, hogy stabilan tartjuk ezt a besorolásunkat).

Miután ismeretes, hogy egy ország nemzeti kultúrájának alapértékei szerinti profil ugyancsak lassan változó, megvizsgáltuk, hogy az országok GSCI mutatója és a kultúrák alapértékei között található-e valamiféle kapcsolat. Első megközelítésben megnéztük a magyar értékrendi profiljá-

nak sajátosságait az EU-27 mezőnyéhez képest (4.ábra). Azt már régebben tudtuk, hogy az EU-átlagból Magyarország számos alapértéknél „kilóg”, de a TOP 3 országtól való radikális különbség megelőző volt, és további vizsgálódásra ösztönözött.

2. ábra: A kutatás modellje

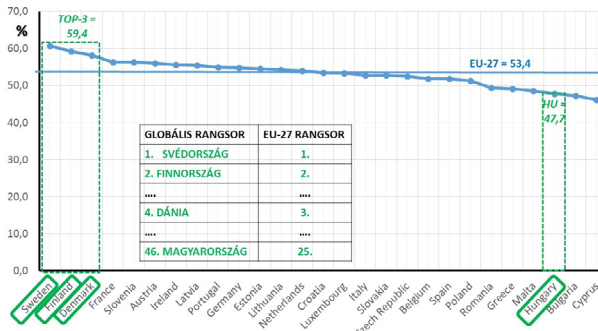
Figure 2. Research model

Forrás: saját szerkesztés

3. ábra: Az EU 27 tagországának rangsora az okos versenyképesség alapján

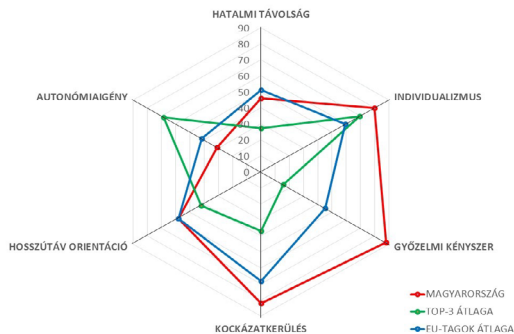
Figure 3. Ranking of the EU-27 based on smart competitiveness

Forrás: saját szerkesztés a SoLAbility (2022) nyomán

4. ábra: Autonómia a nemzeti kultúrában

Figure 4. Autonomy and national culture

Forrás: saját szerkesztés Hofstede (2022) adatai alapján

Hogy a társadalmi értékrend és az okos versenyképesség mennyire szorosan függenek össze, azt többváltozós statisztikai elemzés (faktoranalízis, SPSS 14 program) alkalmazásával vizsgáltuk meg (1. táblázat).

1. táblázat: A társadalmi kultúra alapértékei és a GSCI-2022 összefüggése (EU-27)

MUTATÓK	FŐ FAKTOROK	
	F1	F2
Hatalmi távolság	-,798	-,020
Individualitás	,692	,535
Győzelmi kényszer	-,176	,550
Kockázatkerülés	-,737	-,079
Hosszútáv prioritása	-,197	,779
Autonómiaigény	,846	-,252
VERSENYKÉPESSÉG	,931	,040
INFORMÁCIÓ (%)	59,5	12,8

Forrás: saját szerkesztés

A 27 EU-tagország értékrendi és okos versenyképégi adatbázisán faktoranalízist végezve azt látjuk, hogy a 6+1 vizsgált mutató hány csoportba (faktorba) tartozik aszerint, hogy melyek függenek össze szignifikánsan, és melyek nem. A táblázatban a faktorsúlyok nagysága jelzi, a mutatók között szignifikáns kapcsolatot, illetve ennek hiányát. A két mutatócsoport (faktor) együtt tömöríti a mutatórendszer információtartalmának kb. 73%-át, és az első faktor (amely számunka releváns) kb. 60%-át. Ez elegendő megalapozott következtetések levonásához. Az okos versenyképesség és a hat alapértékből négy (hatalmi távolság, individualitás, kockázatkerülés, autonómiaigény) egyazon faktorba (F1) kerülnek, azaz szignifikánsan együtt változnak. Érdekes módon két alapértéktől (győzelmi kényszer, illetve hosszútáv prioritása) viszont az okos versenyképesség függetlenül változik. Ez a két mutató tehát semleges az országok okos versenyképessége szempontjából, célszerű tehát az első faktorba került mutatókra koncentrálni. Következésképpen:

- Láthatóan minél magasabb egy társadalomban az autonómiaigény, meg az individualizmus, illetve minél alacsonyabb a hatalmi távolság (lojalitás), meg a kockázatkerülés, annál magasabb szintű az okos versenyképesség. Ez utóbbiaknál a faktorsúly előjele negatív, ezért fordított irányú az összefüggés a versenyképességgel.

- De ebből az is következik, hogy „normál esetben” (azaz statisztikailag) amelyik országban nagyobb az individualizmus, ott az autonómiaigény is nagyobb. Kivéve Magyarországot, vagyis *hazánk*

rendhagyó eset: extrém nagy individualizmusunk átlagnál jóval gyengébb autonómiaigénnyel (vagy másként: jóval nagyobb paternalizmussal) párosul.

- A versenyképességi mutató (GSCI) értékei: Magyarország: 47,7; TOP 3 ország: 59,4; EU-átlag: 53,4. Mint láttuk, Magyarország ezzel az értékkel a 27 EU-tag mezőnyében az utolsó három között van, a 25. helyen (kevésbé Bulgária és Ciprus előtt).

Nyilvánvaló a következtetés: *ha Magyarország az okos versenyképesség terén jelenlegiél jóval erősebb szeretne lenni, akkor jelentős tartalékok vannak a társadalmi értékrend formálásában. Elsősorban a gyenge autonómiaigény „felturbózása” (másként: a túl erős paternalizmus radikális csökkentése), a kockázatokkal (változásokkal) történő minél gyorsabb „megbarátkozás”, az egyenlőség elfogadása elleni sokkal erősebb harc (például a jogállamiság jelentős erősítése) terén.*

Ehhez pedig mobilizálni kell(ene) az egyéneket, ami tipikusan nem a kormányzat, hanem a helyi, illetve országos civil szervezetek feladata lehetne. A kormányzat egyféleképpen viszont jelentősen segítheti ezt: *katalizálja, és nem akadályozza a társadalmi marketinget.*

Az árnyaltabb kép érdekében érdemes klaszteranalízist is végezni az EU-27 körében, alapul véve a GSCI mutató 6 pillérét. Legjellemzőbb kategorizálásnak az alábbi bizonyult (2. táblázat).

2. táblázat: Fenntartható versenyképességi klaszterek az EU-ban
Table 2. Sustainable competitiveness clusters in the EU

K-1	SW, FI, AU, IR, LV, PT, EE, LI, SK, CR	10	KIVÁLÓ
K-2	DM, FR, SL, GE, NL, LU, IT, CZ, BE	9	JÓ
K-3	ES, RO, GR, BU	4	KÖZEPES
K-4	PL, MT, HU, CY	4	GYENGE

Forrás: saját szerkesztés

A 10 kiváló fenntartható versenyképességű ország között 5 ország velünk együtt, sőt évekként később lett az EU tagja. Magyarország viszont a leggyengébb klaszterben van (Lengyelország, Málta és Ciprus társaságában). A többi tagország a közepes (4), illetve a jó versenyképességű (9) kategóriában található. Mindez több szempontból figyelemre méltó: egyrészt elhúzott mellettünk a „sorstársaink” (Kelet-Európai újonnan társult tagországok) többsége, másrészt a felzárkózáshoz nem elegendők az ambiciózus nyilatkozatok. Mert a versenyképesség növelése hosszú, szisztematikus erőfeszítést igényel, az ugrásszerű javulás kizárva.

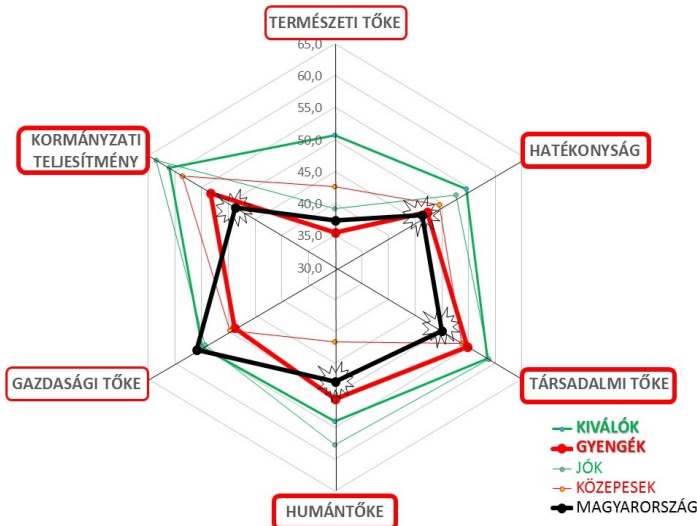
Hogy mely területeken kellene mobilizálni kihasználatlan tartalékainkat, azt a következő elemzés mutatja meg (5. ábra):

- A természeti tőke nyilván adottság, és ez jelentős korlátozó tényező. Épp ezért kellene sokkal gyorsabban lépni a megújuló erőforrások bevonása felé, mert ez az egyetlen bővítési lehetőség. És természetesen a meglévő erőforrásokkal való sokkal hatékonyabb gazdálkodás terén is (a korlátozott erőforrások felélése, és pazarlása megakadályozása terén).

- Legszűkebb három keresztmetszetünk a kormányzati teljesítmény, a társadalmi tőke és a humántőke. Ezek értelemszerűen egymással összefüggnek, csak együtt mobilizálhatók, ahogyan Einstein mondta: „egy probléma nem oldható meg ugyanabban a rendszerben, amelyben keletkezett”.

- És mindettől természetesen nem független a tőkehatékonyság jelentős javítása sem.

5. ábra: Magyarország és az EU-tagok a GSCI-pillérek alapján
Figure 5. Hungary and the EU-members based on the GSCI pillars

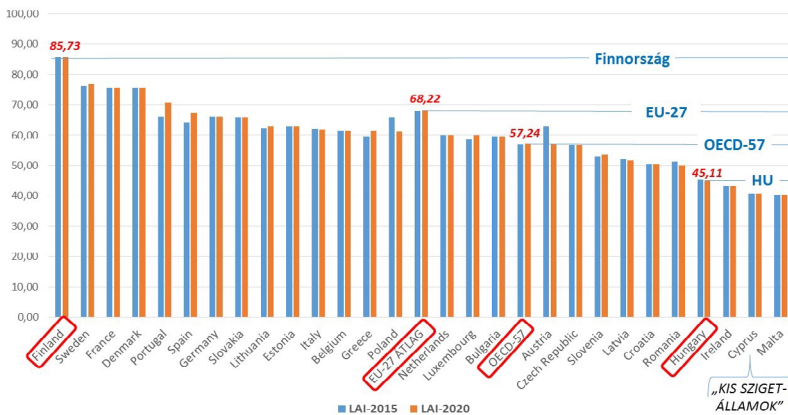
Forrás: saját szerkesztés

Az előzőek alapján térünk rá végezetül (röviden) a helyi szintű kollektív autonómiák néhány fontos kérdésére. Az eddigiekből kitűnt, hogy a helyi autonómiák egyik fontos pillére az ott élők egyéni (társadalmi) értékrendje (ezen belül az autonómiaigénye is). Hogyan várhatnánk autonóm helyi közösségeket olyan egyénekkel, akiknek erre nincs igénye? Helyi közösségeket csak alulról lehet létrehozni – feltéve, ha van rá igény. Saját közreműködésünkkel történt helyi fejlesztési projektek sokszor visszaigazolták ezt a (közhelyszerű) megállapítást.

Elemzésünk alapjál ezúttal az EU által végzett felmérések adatbázisa és terminológiája szolgáltak,

amelyekben 57 OECD-tagország bevonásával fel dolgozták a helyi autonómiák alakulását 2015-2020 között. (Ladner *et al.* 2021) Fontos ebben a megközelítésben, hogy a helyi autonómia nemcsak jogi, hanem számos más típusú autonómia függvénye, amint azt a 7. ábrán felsoroltuk. De először nézzük át az adatbázisból általunk kiemelt EU-tagországok rangsorolását. Összesen 40 mutató (0-100 közötti skálán) jellemzi az egyes részterületeket, az átfogó értékelés alapját a helyi autonómia komplex mutatója (Local Autonomy Index, LAI) képezi. Ennek alapján rangsoroltuk mi is az EU-tagországokat. (6. ábra).

6. ábra: A helyi autonómia mutatójának (LAI-2020) alakulása (EU-27)
Figure 6. The Local Autonomy Index (LAI-2022) in the EU-27

Forrás: saját szerkesztés Ladner *et al.* 2021 nyomán

Az adatok szerint az élen ezúttal Finnország magaslik ki (85,7%), a 27 EU-tagország átlagos színvonala 68,2, az 57 OECD-tagországé 57,2, Magyarorszáé pedig 45,1%. Ezzel a nem túl előkelő 24. helyen vagyunk a rangsorban, mögöttünk csak a kis területű „szigetországok” találhatóak, ahol a területi önkormányzati autonómia szerepe ennek megfelelően nem súlyponti kérdés.

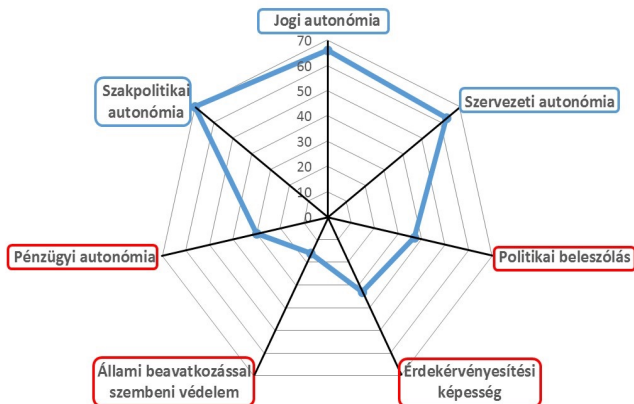
A helyi autonómia színvonalának és korlátainak elemzése önmagában is fontos kérdés, hiszen köz-helynek számít, de versenyképes térségek (kistérségek) nélkül lehet ugyan versenyképes országról vizionálni, csak értelmetlen.

Ha kérdésként felmerül, hogy vajon minek „köszönhető” ez a helyezésünk, arra választ kapunk amennyiben megnézzük annak összetevőit, a helyi autonómia ügyvezetett pilléreit (7. ábra).

A jogi, szakpolitikai és szervezeti autonómia elvileg megfelelő szintűek, de mindez csak „pápiron” mutat szépen, ha nem párosul ugyancsak magas szintű pénzügyi, érdekvégyesítési és politikai autonómiákkal. Márpedig e téren a gyengeségeink szembetűnőek. Nem is beszélve az állami beavatkozással szembeni védelemről, amely a leggyengébb, gyakorlatilag nem is létezik.

Mindezek ismeretében nem tekinthető véletlennek (pláne nem módszertani hibának), ha Magyarország a helyi autonómia tekintetében az EU-mezőny vége felé található (főleg, ha kivesszük a képből az ebből a szempontból speciális helyzetű, kisméretű szigetországokat is). Ezt megerősíti más kiindulópontból ugyanerre jutva a hazai szakirodalom is (Kiss 2022).

7. ábra: A helyi autonómia pillérei, és színvonaluk Magyarországon
 Figure 7. Pillars of local autonomy and their values in Hungary

Forrás: saját szerkesztés

KÖVETKEZTETÉSEK CONCLUSIONS

Hazánkban jelenleg még főként a klasszikus, és nem az okos versenyképéségen van a hangsúly (a gazdaságpolitikában egyértelműen). Nem véletlenül vagyunk a GSCI-mutatónk alapján az utolsó három között az EU-ban. Miután kimutattuk, hogy társadalmi értékrendünk az egyéni autonómiák terén nem kifejezetten támogatja az okos versenyképéségre irányuló törekvéseket, tág tere nyílik olyan társadalmi marketing programoknak, amelyek társadalmi értékrendünk formálását megcélozhatnak, hogy ezt a diszharmoniót csökkentjük. Alapvető szükség lenne például az egyéni és a kollektív autonómiák szintjének radikális fejlesztésére, mert az okos versenyképésé e nélkül csak vágyálom maradhat. Ilyen célú programok indítása helyi – szervezeti – térségi és országos szinten is elengedhetetlen lenne.

Miután az egyéni autonómiák színvonalától nem független a kollektív autonómiák (jelen esetben a helyi autonómiák) színvonala, nem véletlen az sem, hogy hazánkban e téren az utolsó között vagyunk az EU-mezőnyben. A jogi, szakpolitikai és szervezeti autonómia elvileg megfelelő szintűek, de mindez csak „papíron” mutat szépen, ha nem párosul ugyancsak magas szintű pénzügyi, érdekvérvényesítési és politikai autonómiákkal. Márpedig e téren a gyengeségeink szembetűnők. Nem is beszélve az állami beavatkozással szembeni védelemről, amely a leggyengébb, gyakorlatilag nem létezik. Az okos versenyképéséget leginkább visszahúzza a gyenge kormányzati teljesítmény és társadalmi tőke (azaz a kollektív helyi autonómia). Amíg az egyéni autonómiák iránti igény alacsony színvonalú, addig ezen a téren fejlődés nem is várható. Tehát az ezt formáló intenzív társadalmi marketing másik fontos feladata kell legyen mindennek a tudatosítása.

HIVATKOZÁSOK REFERENCES

- Adamik, A., & Sikora-Fernandez, D. (2014), "Smart Organizations as a Source of Competitiveness and Sustainable Development in the Age of Industry 4.0: Integration of Micro and Macro Perspective", *Energies*, 14(6), 1572. <https://doi.org/10.3390/en14061572>
- Bihari, M. (2014), „A modern szuverenitás elméleti alapjai”, *MTA Law Working Papers*, 2014/51, 1-17.
- Dinya, L. (1999), „Marketing és közszolgáltatások”, *Marketing & Menedzsment*, 33(5), 8–10.
- Dinya, L. (2007), „Hálózati potenciál elemzése: egy primer kutatás tapasztalatai”, *Marketing & Menedzsment*, 41(4-5), 44–50.
- Dinya, L. - Klausmann-Dinya, A. (2014), „Non-business marketing feladatok a megyei szintű területfejlesztési stratégiákban”, In: Fojtik J. (Szerk.) „*Elméleti igényességgel - a gyakorlat igényei szerint*”. *Tanulmányok Rekettye Gábor 70. születésnapjára*. Publikon Kiadó, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs, 67-84.
- Dinya, L. - Klausmann-Dinya, A. (2020), A fenntarthatósághoz vezető út társadalmi innovációkkal van kikövezve. In: Garaczi I. (Szerk.) „*Az életminőség-fejlesztés interdiszciplináris dimenziói, Magyarásztudományi kutatások VI.*”, Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány. ISSN 2062-1124, ISBN 978-615-5360-17-6
- Hofstede, G. (2022), Country comparison tool. <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison-tool> (Letöltve: 2023.01.12.)
- Kántor, Z. (Ed.) (2014), *Autonomies in Europe. Solutions and Challenges*, L'Harmattan. Budapest
- Kiss, A. (2022), Nem beszélhetünk autonóm önkormányzatokról, amíg a központi kormányzattól függenek. <https://merce.hu/2022/01/29/az-autonomiak-megerosítése-az-onkormanyzatok/> (Letöltve: 2023.02.02.)
- Klausmann-Dinya A. – Dinya L. (2021), „Társadalmi marketing feladatok a komplex fenntarthatósági kihívások kapcsán”, *Journal of Central European Green Innovation*, 9(2), 3–18. <https://doi.org/10.33038/jcegi.2908>
- Klausmann-Dinya, A. és Dinya, L. (2023) „Társadalmi marketing a fenntarthatóság komplex rendszerében – kapcsolódó HR-kihívások”, *Marketing & Menedzsment*, 57(Különszám EMOK 2), 5–14. <https://doi.org/10.15170/MM.2023.57.KSZ.02.01>
- Ladner, A., Keuffer, N., & Bastianen, A. (2021), *Self-rule index for local authorities in the EU, Council of Europe and OECD countries 1990-2020*. European Commission, Brussels
- Moraes, H. C. & Wigell, M. (2022), “Balancing Dependence: The Quest for Autonomy and the Rise of Corporate Geoeconomics”, In: Babic, M., Dixon, A.D., Liu, I.T. (Eds.), *The Political Economy of Geoeconomics: Europe in a Changing World, International Political Economy Series*, https://doi.org/10.1007/978-3-031-01968-5_2
- OECD (2021), “*Local Employment and Economic Development (LEED Programme)*”. OECD, <https://www.oecd.org/employment/leed/>
- Piskóti, I. (2012), „Elemek a társadalmi marketing modelljéhez”, *Marketing & Menedzsment*, 46(3), 64–73.
- Solability (2021), *Sustainable, democratic, competitive – 12 policies for more sustainable and more prosperous societies*, https://solability.com/solability/sustainability-publications_1-45. (Letöltve: 2023.06.18.)
- SolAbility (2022), *The Global Sustainable Competitiveness Index Report*. SolAbility, 11th edition

Dinya László, CSc, Professzor Emeritus
dinya.laszlo@uni-mate.hu

Klausmann-Dinya Anikó, mestertanár
klausmann-dinya.aniko@uni-mate.hu

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Károly Róbert Campus

Social marketing - Smart development - Diverse autonomy

THE AIM OF THE PAPER

Smart (sustainable) competitiveness means responses to the complex challenges of economic-social-technical development and in accordance with local conditions. The complex system of autonomies of various forms and levels that overlap, build on each other are playing an increasingly important role in this. The desirable strengthening of individual and collective autonomies requires intensive social marketing, the starting point of which is a correct diagnosis of the current situation of existing decision and action autonomies. We wanted to carry out and evaluate this diagnosis in the case of EU member states, especially in Hungary.

METHODOLOGY

In principle, well-usable international databases are available for the analysis (value system, competitiveness, autonomies, etc.). But they focus on some dimensions of this complex question, so the task of the research was to create a complex primary database by selective combination of secondary databases, and then to process it with appropriate statistical procedures (regression, factor and cluster analysis).

MOST IMPORTANT RESULTS

We found that within the field of the EU-27 member countries, there is a significant correlation between several dimensions of the Hofstede value assessments and the size of the Global Sustainable Competitiveness Index (GSCI) of each country. We also established that there are four distinct competitiveness clusters in the EU field, within which Hungary is in the lowest competitiveness group. The reasons for this are social and human capital, as well as the very low level of government performance and capital efficiency.

RECOMMENDATIONS

Based on the international comparative analysis focusing on EU member states Hungary has a significant competitive disadvantage, therefore intensive social marketing needs to raise awareness of its causes. In order to build a knowledge economy based on "smart" competitiveness, social autonomy and capital efficiency of a much higher standard than at present are necessary, and in close connection with this, higher level of government performance. Furthermore, the radical development of human capital is an urgent task, which requires a significant increase in the level of education and health care.

Keywords: social marketing, autonomies, smart competitiveness